

رده‌بندی دهدهی دیویی

«راهنمای عملی شماره‌سازی»

• ابراهیم عمرانی

رئیس کتابخانه دانشکده علوم دانشگاه تهران

در جهان، رده‌بندی دهدهی دیویی است که به بیش از ۳۰ زبان ترجمه و در بیشتر کشورهای دنیا مورد استفاده قرار می‌گیرد. از این رده‌بندی در ایالات متحده فقط در کتابخانه‌های عمومی، مدارس و بخشی از کتابخانه‌های دانشگاهی و تخصصی استفاده می‌شود.

در آموزش سازماندهی کتابخانه، رده‌بندی‌ها رکن مهمی از آموزش هستند و در برنامه‌های آموزشی معمول رده‌بندی‌های دیویی و کنگره و در برخی از موارد رده‌بندی چهریزه‌های کولون (رانگانانان) و گاهی رده‌بندی دهدهی جهانی آموزش داده می‌شوند. در همه موارد آموزش رده‌بندی‌ها در مدارس کتابداری معمولاً با رده‌بندی دیویی آغاز می‌شود، زیرا ساختار ریاضی آن آموزش رده‌بندی را آسان می‌کند و نظام درختی رده‌بندی‌های موضوعی یعنی نظام سلسله‌مراتبی، با این رده‌بندی قابلیت انتقال ساده‌تری دارد. معلم با نظام دهدهی دیویی ساختار سلسله‌مراتبی را به راحتی در ذهن نوآموزان نقش می‌کند.

در آموزش رده‌بندی دیویی در ایران، متأسفانه بیشتر معلمان، با تأکید بر حل تمرین، آموزش را جلو می‌برند و قیل از آنکه این نظم را از طریق ساختار دهدهی در ذهن دانشجو ایجاد کنند، به نمایه نسبی متوسل می‌شوند که باید آخرین درس و آخرین ابزار یافتن شماره‌ها باشد. در کتاب حاضر نیز بر این امر تکیه می‌شود و اگر در صفحه ۲۱ کتاب، زود هنگام به صفحه‌ای از نمایه نسبی بر می‌خورید، توجه داشته باشید که برای استفاده در ساختار رده‌بندی و توضیح مفهوم گسترش یا پراکندگی پدیده‌ها (یعنی با ذهنی) در دیویی از آن استفاده شده است.

تاکنون بخش رده‌بندی دیویی کتاب راهنمای فهرست‌نویسی و رده‌بندی دیویی لوئیس مای چان با ترجمه زهیر حیاتی و هاجر ستوده (نشر کتابدار، ۱۳۷۹) را در دست داشتیم که برای کار با دیویی مرجع مهم و معتبری است و با این همه به نظر من کتاب حاضر برای آموزش رده‌بندی به‌ویژه به نوآموزان از کتاب چنان بهتر است.

مری مور تیمر مدیر برنامه‌ریزی مطالعات کتابداری در دانشگاه کانبرا (استرالیا) با سابقه شرکت در تدوین US Marc Made Easy (۱۹۹۷) و آموزش برنامه‌ای CatSkill (۱۹۹۸) که به نظر نگارنده

■ موری تیمر، مری. راهنمای استفاده از رده‌بندی دهدهی دیویی، ترجمه فیروزان زهادی، تهران: تالیا، ۱۳۸۶. شابک: ۰-۳-۹۶۴۳۲-۹۶۴

رده‌بندی‌های کتابخانه‌ای و لزوم ادامه کاربرد آنها در شرایط حاضر، سوالی است که در سال‌های اخیر مطرح شده و شاید خواننده یا شنیده باشید. کهنه‌شدن اطلاعات برخی از انواع اطلاعاتی و نفوذ منطق فازی، منطق استفاده از شماره‌های قطعی و از پیش تعیین شده را به چالش کشیده‌اند. لیکن در همه این چالش‌ها، نیاز به رده‌بندی منابع کتابخانه‌ای که طول عمر اطلاعات آنها بالاست (مانند کتاب) با استفاده از رده‌بندی‌های موجود همچنان ضروری است.

در میان رده‌بندی‌های موجود پر استفاده‌ترین رده‌بندی کتابخانه‌ای

در آموزش رده‌بندی دهدهی دیویی در ایران، متأسفانه بیشتر معلمان، با تأکید بر حل تمرین، آموزش را جلو می‌برند و قبل از آنکه این نظم را از طریق ساختار دهدهی در ذهن دانشجو ایجاد کنند، به نمایه نسبی متوسل می‌شوند که باید آخرین درس و آخرین ابزار یافتن شماره‌ها باشد

خلاصه‌ها آغاز می‌کند، سلسله مراتب را از طریق فرانما و با مثال‌های ساده با اشاره به تورفتگی‌ها در چاپ رده بندی که بازتابی از نظام سلسله مراتبی است ادامه می‌دهد. سپس معرفی جدول‌های هفتگانه و شماره‌سازی با استفاده از جدول‌ها و پس از آن کار با نمایه نسبی و استفاده از دستنامه رده‌بندی دیویی را آموزش و تمرین‌هایی برای مرور درس‌ها می‌دهد.

شماره‌سازی در دیویی به نسبت رده‌بندی کنگره از پیچیدگی بیشتری برخوردار است، به ویژه شماره‌سازی با استفاده از جدول‌ها و شماره‌های موجود در فرانما. در فصل دوازدهم که در واقع فصل پایانی کتاب (جز تمرین‌ها و پاسخنامه و واژه نامه) نیز محسوب می‌شود، مؤلف با استفاده از مثال‌های ساده کار را انجام داده است. البته در زمینه شماره‌سازی، کتاب رده‌بندی دهدهی دیویی: راهنمای عملی شماره‌سازی تألیف بزرگواران رکن الدین احمدی تاری و فاطمه مکی زاده، (از انتشارات نشر کتابدار، ۱۳۸۴) را در دست داریم که برای کسانی که می‌خواهند پس از آموزش ساده با کتاب موریتیمر با جزئیات بیشتر، و به صورت حرفه‌ای کار را دنبال کنند، توصیه می‌شود که حتماً از این کتاب استفاده نمایند.

ترجمه کتاب روان و کاملاً قابل استفاده است. تنها نکته‌ای که لازم می‌دانم در ترجمه اینگونه متون یادآوری نمایم، استفاده از واژگانی مشترک با سایر کتاب‌های فارسی حوزه و خصوصاً کتاب‌های هم موضوع است که دانشجویان را دچار مشکل نماید. در این ترجمه برای مثال عبارت «ترتیب اتصال» با واژه نامه دیویی خلاصه فارسی هماهنگ شده ولی جدول اولویت‌ها در جاهائی جدول «تقدم و تاخر» شده که از نظر معنایی هیچ مشکلی در آن نیست، سلیقه مترجم هم شرط مهمی است که برای من قابل درک است، لیکن در انتخاب واژه برای دیویی خلاصه نیز، مترجم و خصوصاً ویراستار محترم آن با وسواس، اصل استفاده از واژگان مشترک را با استفاده از متونی که تا آن زمان منتشر شده بود، رعایت کردند.

پی‌نوشت‌ها

1. Extension

بهترین آموزش برنامه‌های مارک محسوب می‌شود (هر دو از کارهای کتابخانه کنگره)، در سال‌های اخیر دست به نگارش دو کتاب آموزش فهرست‌نویسی توصیفی (۲۰۰۰) و آموزش رده‌بندی دیویی (۲۰۰۰) زده که هر دو از نظر سبک و شیوه پرداخت، از بهترین متون آموزشی در حوزه سازماندهی هستند.

مری موریتیمر در کتاب حاضر راهنمای استفاده از رده بندی دیویی، که همکار پرسابقه و اهل فن ما در بخش پردازش کتابخانه ملی و با سابقه تدریس رده‌بندی دیویی زحمت ترجمه خوب آن را کشیده‌اند، با بهترین اسلوب و به‌صورت ساختاری، استفاده از دیویی را آموزش می‌دهند. مؤلف در این کتاب، ابتدا به تعریف مفهوم رده‌بندی می‌پردازد و با تمرینی از دانشجوین می‌خواهد که یک رده‌بندی سلسله‌مراتبی کوچک و در موضوع جانوران بسازند، که قبل از این نمونه این تمرین را در کتاب «Classification Made Simple» با ترکیب چند حوزه‌ای می‌توانستید بیابید.

نویسنده در ادامه و از ابتدای آموزش بر سیاستگذاری در رده‌بندی تأکید می‌کند، تأکیدی که آن دسته معلمان رده‌بندی که از پشت میز دانشگاه و بدون گذر از کتابخانه و کار عملی حرفه‌ای با دیویی مستقیماً به آموزش می‌پردازند، به‌کل دریافتی از آن ندارند. نکته‌ای که در هر مرحله از درس رده‌بندی باید بر آن تأکید شود. یک کتاب در یک کتابخانه می‌تواند چند شماره مختلف داشته باشد، تا سیاست شما چه باشد. سیاستگذاری بر اساس حجم مجموعه، استفاده از سطوح کوچک‌تر شماره‌ها، سیاستگذاری در نحوه تقسیم‌بندی مجموعه، و جدا کردن مجموعه‌های خاص، و از همه مهم‌تر سیاستگذاری در موضوع‌های بین‌رشته‌ای.

مؤلف در بخش‌های بعد ضمن معرفی ویرایش ۲۱ رده‌بندی دیویی، نکات اساسی در رده‌بندی را که بیشتر توضیح مقدمه رده بندی دیویی است به زبان ساده شرح می‌دهد؛ و در بخش‌های بعدی به ترتیب و مرحله به مرحله نو آموز فن را در تعیین موضوع با نگاه به عنوان و فهرست مندرجات و مقدمه تا ایجاد رف‌برگه به پیش می‌برد و در هر مرحله، با تمرین‌هایی که پاسخنامه آن در پایان کتاب آمده کار خود را کامل می‌کند.

پس از این مقدمات، کار با دوره چهار جلدی کتاب را با معرفی